

CZU 821.135.1(478).09(092)(047.53)=135.1

TUDOR PALLADI: „CĂRȚILE SUNT ACELEA CARE TE DESCOPERĂ ȘI TE FAC SĂ TE AFIRMI CA SCRIITOR ȘI CA CETĂȚEAN”

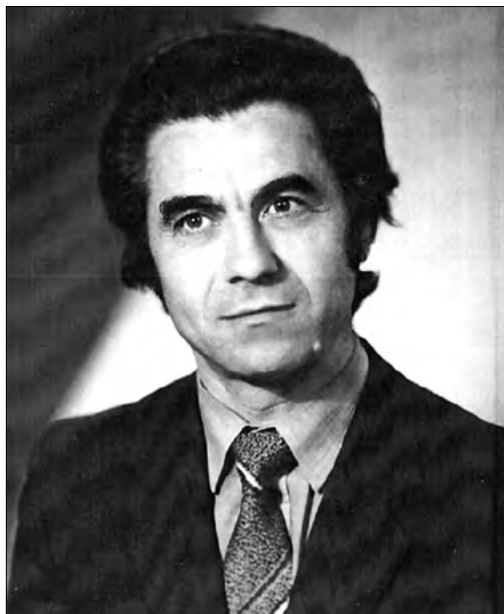
Breviar biografic

Tudor (Teodosie) Palladi s-a născut la 6 iunie 1946, în satul Bălănești, raionul Nisporeni. După absolvirea școlii medii din Milești, a studiat, între anii 1964 și 1969, la Facultatea de Litere a Universității de Stat din Chișinău, unde și-a susținut teza de licență cu tema „Tendințe noi în lirica moldovenească contemporană”. Și-a început activitatea profesională la Comitetul de Stat pentru Radio și Televiziune, mai întâi în redacția literară, apoi în redacția de informații, secția cultură.

Din 1974 s-a consacrat activității editoriale. A fost redactor la Editura „Cartea Moldovenească”, iar între 1977 și 1991 – la Editura „Literatură artistică”. În perioada 1991-1993 a condus secția „Literatură clasică” a Editurii „Hyperion”, unde a inițiat colecția „Clasicii noștri”. Ulterior, a participat la elaborarea și editarea colecției „Biblioteca școlarului” a Editurii „Litera”, iar între 1998 și 2015 a activat ca redactor la Editura „Cartea Moldovei”.

A debutat poetic în 1975, în volumul colectiv *Dintre sute de cataracte*, iar în 1990 a publicat primul său volum de versuri, *Plăpând ca un colte* (1990). Au urmat numeroase cărți de poezie, între care *Mugurașii mugurei* (1991), *Odiseea lacrimii* (1994), *Nemărginirea clipei* (2008), *Semință și altar* (2012), *Talismanul ursitei* (2012), *Arheu* (2013), *Cenușa din suspine* (2014), *Edena cea eternă* (2015), *Unul în patru* (2017) și *Unul în cinci...* (2025). O parte importantă a creației sale a fost reunită în volumele *Creatorul de risipă* (2013-2018), *Apoteoză* (2013-2018), *Aisbergul inimii* (2013-2018) și *Unul în trei* (2013-2018).

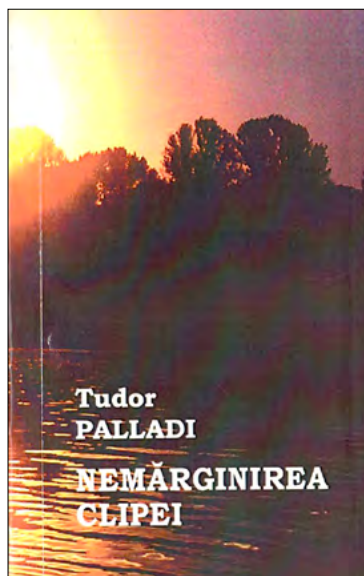
Tudor Palladi s-a afirmat și ca eseist, critic literar, prefăcător și editor de carte. A publicat volumele critice *Momentul monumentelor perene. Secolul al XIX-lea românesc* (2004), *Între aspirație și inspirație, modele și forme moderne* (2011), *Împlinirea în suferință* (2016), precum și cele trei volume ale proiectului eseistic *Metafora între cuvânt și dramă*: volumul I, *Condiția Poeziei* (2012), volumul al II-lea (2017) și volumul al III-lea (2020). A semnat un număr considerabil de prefete, postfețe, cronici și studii consacrate scriitorilor clasici și contemporani, contribuind totodată la îngrijirea unor ediții și volume omagiale.



Activitatea sa cuprinde și traduceri din literatura bulgară, slovenă, poloneză, coreeană, rusă, belarusă, afgană și africană, precum și lucrări de antologare. A colaborat, timp de mai multe decenii, cu importante publicații culturale și literare din Republica Moldova, între care *Nistru*, *Viața Basarabiei*, *Literatura și Arta*, *Moldova*, *Tineretul Moldovei* și *Florile dalbe*. Prin creația poetică, activitatea editorială, traducerile și comentariul critic, Tudor Palladi a contribuit constant la promovarea literaturii române din Basarabia și a valorilor culturii universale.

Raia ROGAC: Domnule Tudor Palladi, sunteți la o frumoasă aniversare sub semnul celor opt decenii de viață și activitate. Realizările obținute pe parcursul acestora sunt pe măsură. Să începem acest dialog de suflet chiar din perioada copilăriei, căci ea, copilăria, afirmă Lucian Blaga, „este inima tuturor vârstelor”.

Tudor PALLADI: Copilăria, desigur, este pentru toți cea mai „nevinovată”, dar și cea mai scumpă, adevărată comoară a inimii, pragul cel de neuitat al casei părintești. De aici pornește și dragostea față de Cuvânt, față de Carte. În copilărie, am citit toate cărțile de povești, poezie etc., pe care le-am găsit acasă sau la biblioteca



școlară. De atunci, nu mă pot despărți niciodată de carte. Or, ea a devenit cel mai apropiat prieten al meu, pentru că ulterior am simțit în el prezența Celui de Sus. În felul acesta, părinții și cartea, de fapt, au fost și rămân icoanele mele dintotdeauna și pentru totdeauna.

R.R.: Cum a fost în familia părinților, ce sfaturi ați reținut de la ei, care v-au călăuzit în viață?

T.P.: Părinții mei, prin simplitatea și dragostea lor față de tot ce ține de bine, de frumos și necesar, de muncă, mi-au fost și mi-au rămas pentru totdeauna ceva sfânt și dumnezeiesc. Vocea mamei, Eufrosinia Lupu, care interpreta pentru sine cântece populare de neuitat, îmi sună în urechi și în

biserica inimii ori de câte ori o revăd în amintire, torcând iernile un caier de lână sau muncind la covorul de țesut. Printre altele, cânta în corul bisericii și era așteptată de prietenele ei întotdeauna cu drag. Cântecul a însoțit-o toată viața ei scurtă, de nici 56 de ani. Bunătatea ei proverbială și dragostea față de muncă erau un dar de la Dumnezeu... Tata, Ion Palladi, era un om, de asemenea, dintr-o bucată. Muncitor și drept în toate, model de „frate al pământului”, „cu școală la români”, vorba vine, avea un dar de a povesti care îi cucerea pe toți. Dar ca gospodar era de neîntrecut. Îi plăceau animalele, le purta o grijă deosebită tot anul. Toată viața citea presa, asculta de glasul interior al Domnului, boteza, cununa, ne amintea să nu uităm de semnul crucii etc. Totul făcea cu mâinile sale.

R.R.: Cum a fost apoi în familia cea mare, a colegilor de școală?

T.P.: Școala și societatea mi-au fost a doua familie. De aici începe și continuă evoluția Omului din om. Am avut învățători excelenți în toate clasele, pe care nu pot să-i uit niciodată, începând de la prima învățătoare – Acsenia Stengaci, apoi în școala medie pe Petru Onea, Maria Munteanu ș.a. Am învățat de la toți câte ceva de neuitat, necesar și ideal.

R.R.: Cine v-au fost formatorii destinului, ca să zic așa despre profesorii din Universitate. Am scris cu literă mare pentru că atunci era doar una singură – Universitatea de Stat din Moldova. Sunteți o fire calmă, liniștită, binevoitoare și nu doar în aparență.

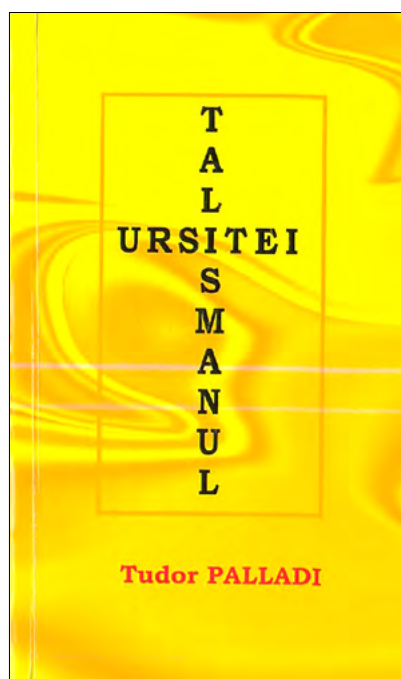
Sunt calități moștenite de la părinți și formatori. Totuși, așa crede că v-ați construit destinul cu efort propriu, carte cu carte, așa precum se înalță o casă, cărămidă cu cărămidă.

T.P.: Poezia și critica literară care m-au cucerit încă din școală au rămas, de fapt, până azi condrumetii mei de nedespărțit. La universitate, de asemenea, am avut pedagogi calificați, între care I. Racu și I. Osadenco, A.I. Ciobanu, I. Ciocanu etc. Fără I. Racu, bunăoară, n-aș fi studiat la universitate. Ajutorul lui a fost unul de neuitat. Iar fără ajutorul lui I. Ciocanu n-aș fi devenit literatul de azi. Imboldul lui a fost unul de Sus, neîndoios.

R.R.: Pentru a vă câștiga pâinea cea de toate zilele, pe lângă activitatea literară, a trebuit mulți ani, în paralel, să activați în calitate de redactor literar la edituri (una sau mai multe). Ferice de autorii care au beneficiat de munca dumneavoastră de redactor! Astăzi, din lipsă de bani sau din ignoranță, editurile nu mai au redactori în lista de personal, așa că manuscrisele colcăie de greșeli. Unii autori preferă să dea cărțile direct la tipografie. Când citesc cărți dădora de greșeli, parcă aș auzi, din epocă, vocea lui I.L. Caragiale cu amenințarea că va face moarte de om pentru o virgulă lipsă sau pusă la loc nepotrivit.

T.P.: Așa au fost vremurile. Creatorii, scriitori sau pictori, chiar și meșterii populari, trebuiau să muncească după cele opt ore de muncă obligatorie pentru orice salariu. Aveau leafă doar actorii sau cântăreții, dar erau aproape simbolice. Cu toate acestea, admiterile la aceste profesii-vocații se făceau prin concurs, iar candidați pe un loc erau foarte mulți. Într-adevăr, am lucrat cu carnet de muncă la mai multe edituri: „Cartea moldovenească”, „Lumina”, „Literatura artistică”, „Litera” etc.

R.R.: În unele filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” au apărut deja expoziții dedicate aniversării dumneavoastră. E firesc, pentru că sunteți Omul Cărții, Omul Bibliotecii... Mereu vă văd prezent fie la „Transilvania”, fie la Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu”, la „Liviu Rebreanu”, „Tudor



Arghezi” etc. Din cele 27 de filiale, există vreo una unde n-ați ajuns? Cred eu că anume colaborarea cea mai fructuoasă o aveți cu Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”...

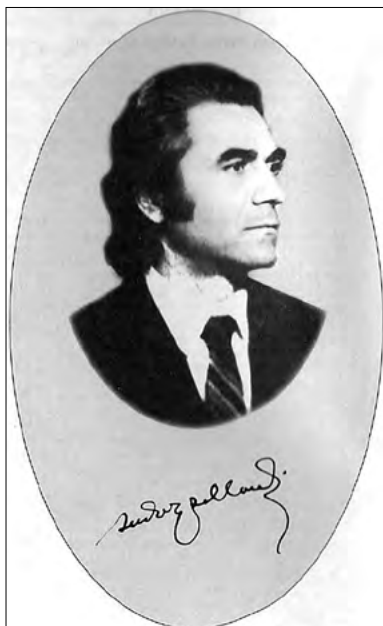
T.P.: Cinste bibliotecarilor. Eu am un respect deosebit față de instituția bibliotecară, care este școala noastră superioară continuă pentru toată viața. Biblioteca e cel mai bun prieten pentru că adăpostește toată înțelepciunea lumii. Tot biblioteca ne îndeamnă să ne aplecăm nelimitat asupra cuvântului. Da, merg des la filialele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” cu diferite ocazii: fie la lansarea propriilor mele cărți sau ca moderator la ale altora, la aniversările colegilor etc.

R.R.: Să trecem discuția pe un alt făgaș și să vedem cum ați ajuns la ceea ce sunteți astăzi. Majoritatea din noi am colaborat cu ziare și reviste din adolescență. Eu am primit chiar și onorarii, mai mari decât cele pe care mi le ofereau părinții... E și cazul dumneavoastră?

T.P.: Colaborarea cu ziarele și revistele, cu redacțiile Radioului, m-a ajutat să mă concentrez asupra mai multor momente care disciplinează literatul, contribuie într-un fel la configurarea conștiinței lui de sine. Am învățat de la toți și de la viață, de la Domnul și de la Creația Lui.

R.R.: Anul 1990, anul dezrobirii naționale, a fost și anul debutului dumneavoastră editorial cu *Plăpând ca un colte*. Ați început cu poeme, urmate de eseuri literare.

T.P.: De la *Plăpând ca un colte* au pornit *Odiseea lacrimii* și *Nemărginirea clipei*, care au încheiat prima mea trilogie meditativ-lirică. Celelalte trilogii au decurs pe încetul, grație căutării inspirate în același mod dialectic al trăirilor și căutărilor de sine, sublimite și de scrutare din interior a ideii de Om și de viață sub mai multe aspecte atitudinal-personale de acasă. Astfel, prin *Semință și altar*, *Arheu* etc. am pătruns în dincolo dinspre ezoterie. Poezia a devenit principialmente modalitatea mea spirituală de a „vorbi”/dialoga cu sine și cu lumea, cu eul poetic dinspre mereu și Dumnezeu. Cititorul de literatură



adevărată are a se convinge de asta, lecturând toate volumele mele (*Cenușa din sus-pine*, *Edena cea eternă* și *Unul în patru* – o trilogie de dragoste, unde va descoperi ceva nou, cu siguranță...). Căutările mele nu se termină aici; poezia m-a purtat și pe alte tărâmuri. Cine va fi interesat să-i parcurgă fâgașele, va fi răsplătit din plin de rodul acestor căutări insolite, fără îndoială (remarcate de Ion Ciocanu, de Elena Țau, de Victoria Fonari, de Florentin Popescu, de Vlad Zbârciog, de Vladimir Rusnac etc.). Or, poezia ce m-a cucerit este una a cunoașterii dialectice și ezoterice, personal-universale, profunde prin concept, prin idee și imaginație.

R.R.: Mă întreb și vă întreb dacă există azi tineri critici promițători care să citească operele scriitorilor de la prima la ultima carte sau măcar de la prima la ultima pagină a unui volum?

T.P.: Există. Ultimul val de creatori revine, evident, doamnelor, activitatea lor fiind una febrilă în adevăr. Impresionează mai ales căutările prin care se impun astfel Geta Lipovanciuc și Diana Daranuța, ultima profesând și o fabulă aparte, printre altele. Cheia de boltă a creației lipovanciene fiind „glosa”.

R.R.: Mi se pare că astăzi, în comparație cu perioada de până la cel de-Al Doilea Război Mondial, literatura și critica literară (doar cu unele excepții) se lasă a fi scrise de capul lor... Această întrebare i-am adresat-o și criticului literar Teodor Codreanu. Să vedem care este răspunsul dumneavoastră...

T.P.: E o întrebare care merită un studiu aparte. Cert este că fiecare creator trebuie să aibă totală libertate interioară și inspirație divină.

R.R.: Sunteți un om împlinit. Nu fiecăruia îi este dat să-și alcătuiască o bibliotecă din propriile volume, să muncească după plăcerea sufletului, chiar dacă pentru aceasta trebuie să fie în permanentă căutare de sine. Aveți modele literare?

T.P.: Cărțile, de fapt, sunt acelea care te descoperă și te fac să te afirmi ca scriitor și ca cetățean. Este nevoie de multă dăruire și de o muncă intelectuală asiduă. Creșterea fără un efort continuu





este imposibilă. Credința îl face pe om, în general, și pe scriitor, în special.

Metafora între cuvânt și dramă (Poezia între Dumnezeu și drama existențială...), în patru volume, este încercarea mea de a „citi” critic poezia noastră contemporană de la A. Mateevici la zi... Iar pentru o privire de ansamblu asupra literaturii și artei literare românești trebuie să menționez și volumul meu de debut eseist *Momentul monumentelor perene* (consacrat literaturii clasice monumentale, perene...) din 2005. Am încercat totodată să prezint printr-o altă „formă” și un model de micromonografie despre unii autori de azi într-o dezvoltare stilului de creație artistică. Mă refer la volumele *Între aspirație și inspirație, modele*

și forme moderne (despre poezia Efimiei Țopa), *Maestru și sală-hor* (consacrat creației literare a scriitorului și profesorului meu Ion Ciocanu), *Între pedagogie și poezie* (despre activitatea literară a unui pedagog de cultură fizică și sport pe tărâmul liricii – Ion Cotovițchi).

Modelele literare oferite de scriitorii noștri clasici și contemporani mi-au fost și-mi sunt un izvor continuu de inspirație. Generația șaizecistă, mai cu seamă, m-a impresionat prin exemplele ei de creație originale: Grigore Vieru, Liviu Damian, Victor Teleucă, Anatol Codru, Ion Vatamanu, Petru Cărare, Vladimir Rusnac etc.

R.R.: Spuneți undeva: „Criticul și poetul sunt partea mea de suflet și de credință”, ele fiind mereu nedespărțite...

T.P.: Așa este. Oricum, unul în doi este albia mea, a scrisului pe care l-am îmbrățișat îndemnat de destin, de chemarea lui pe care am ascultat-o și-o urmez cu credință, cu întreaga mea ființă, nu de azi sau de ieri, ci de decenii. Criticul și poetul sunt partea mea de suflet și de credință. Cele două ogoare fac o singură moșie care îmi aparține numai mie. De aceea, o îngrijesc cum pot, cât mi-a îngăduit cel care mi-a dat-o în arendă”, evident Cel de Sus, care este și „Poetul cel mai Mare”, precum spune unul din poemele ce mi l-a inspirat, poem care deschide volumul *Arheu* (2013). Slavă Lui care

m-a ucenicit și mă inspiră spre a fi prin poezia, dar și prin critica (eseistică...) pe care o fac cu multă iubire și dăruire profesională. Ochiul stâng nu poate fi separat de cel drept, precum s-ar crede poate uneori. Nici critica n-o pot despărți de poezie. Ele fac una interiormente. Omul e unu, ca și Dumnezeu, ca și viața, ca și Cuvântul. Salba de cuvinte pentru mine este cea mai scumpă, deoarece e din inimă și pentru ea (în care sălășluiește însuși Creatorul nostru Divin...).

R.R.: Vă pregătiți câteva daruri editoriale la această frumoasă aniversare?

T.P.: Da. Prima ar fi *Împătimit de cuvânt*, care e pe cale de apariție la Editura „Pontos”. Își mai așteaptă rândul și o carte de acrostihuri *Unul în cinci* (în două volume) și alta, tot de poezie – *Violet de triolet*. „Festina lente”, cum ziceau romanii. Literatura este viața mea. Vom trăi și vom vedea.

R.R.: Care ar fi cuvintele dumneavoastră de încheiere pentru această convorbire de suflet?

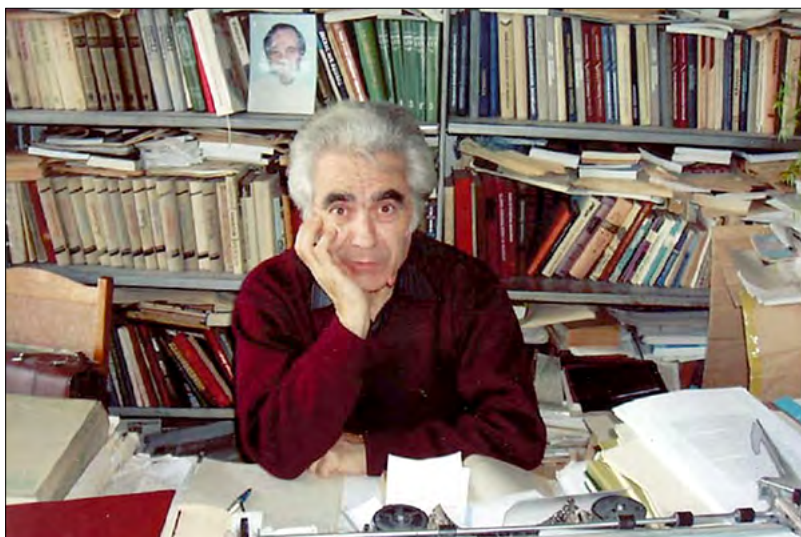
T.P.: Nihil sine Deo – Nimic fără Dumnezeu.

R.R.: Cu ocazia aniversării celor opt decenii de viață și activitate, vă doresc „La mulți-mulți ani cu sănătate!”, necesari pentru a vă întregi minunata operă literară, pentru că de restul – talent, inspirație, asiduitate – Dumnezeu v-a dăruit din plin. Mulțumesc pentru interviu.

Și, pentru că am fost impresionată profund de un elogiu cu-prinzător, analitic, dedicat Limbii Române, intitulat *Cel mai frumos și veșnic interminabil poem al Neamului: Limba Română*, inclus în impunătorul volum antologic *Momentul monumentelor perene. Secolul al XIX-lea românesc*, propunem cititorilor un fragment pentru a se convinge de această afirmație.

Când zic „Limba Română!...”, mă văd răsărind (în locul lor) din pământul ei ca iarba din glie, ca pasărea din cuib, precum cântecul din gură, ca soarele din cer, ca istoria din memorie, precum cuvântul





din inimă, ca izvorul din pieptul humei, ca chemarea din verdele frunzei, ca pruncul din lacrima mumei.

Când zic „Limba Română!...”, înseamnă că am avut-o, că o am și veșnic o să-mi rămână steaua mea de veghe, și drumurile mele ce de acolo, de la ea vin, de la dânsa pornesc și tot într-acolo, la ea, duc, se întorc ca pasărea măiastră la vatră și la cuib, la pui și la cântec, la nemurire.

Când zic „Limba Română!...”, îmi apare în fața ochilor biserica și fețele bisericesti ce mi-au fost întotdeauna apropiate sufletește, văd aievea răstignirile ce înfrumusețau locul cu aerul lor divin, întărind pentru totdeauna în sufletul meu sentimentul apartenenței universului creștin.

Când zic „Limba Română!...”, mă văd și mă simt, mă făuresc eu însumi pe mine din silabele dorului și ale cântecului nostru. Or, condiția noastră divină este Limba Română – partea și Patria noastră de dor, de viață și de moarte, de durere și de bucurie, de zbor și de cădere, piatra noastră de hotar și de nemărginire, fire din fire și întru fire, lumină din lumină și întru lumină și unica noastră cunună fără de spini, pe care o poartă frații români, – semnul nostru de identitate, condiția noastră de libertate și de spiritualitate umană, daco-română, latină și divină – Limba Română.

Consemnare: Raia ROGAC

Fotografii din arhiva personală a lui Tudor Palladi